

Utbildningsutskottets betänkande

1977/78: 17

med anledning av propositionen 1977/78: 100 såvitt gäller anslag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. jämte motioner

1. **Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m.** Regeringen har i propositionen 1977/78: 100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under punkten C 31 (s. 321–330) föreslagit riksdagen att

1. medge att förhandsbesked om statsbidrag till byggnadsärenden för skolväsendet får lämnas i enlighet med vad som förordats i propositionen.
2. till Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 251 000 000 kr.

Motionerna

1977/78: 739 av Stig Alemyr m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hemställer hos regeringen att en snabb översyn görs av systemet för statsbidrag, lån och centrala anvisningar för kommunernas skolbyggande.

1977/78: 751 av Olof Palme m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen till Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1978/79 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 21 500 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 272 500 000 kr.,

1977/78: 761 av Lena Öhrsvik (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär särskilda statsbidragsregler för gymnasieskolor som betjänar ett större område än den egna regionen.

1977/78: 1148 av Lennart Andersson (s) och Hans Jönsson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att lokaler för hemspråksundervisning skall ingå i normerna för skolöverstyrelsens lokalbehovsprövning.

1977/78: 1156 av Åke Gillström m. fl. (s) såvitt gäller yrkandet att riksdagen beslutar hos regeringen begära sådana statsbidragsregler att kvarblivande diskriminering av vuxenutbildningen i förhållande till ungdomsskolan elimineras i enlighet med vad i motionen anförts (yrkandet 1).

Utskottet

Från förevarande anslag utgår statsbidrag till skolhuvudmännen med ungefär en tredjedel av kostnaderna för sådana byggen avseende grundskolan och gymnasieskolan som kan inrymmas i investeringsramarna. Kommunerna svarar således själva för ungefär två tredjedelar av byggkostnaderna inom investeringsramarna. Bidraget utbetalas under en treårs-

period, varav hälften första året. Närmare bestämmelser om detta statsbidrag finns i förordningen (1957: 318) om statsbidrag till byggnadsarbeten inom viss kommunal utbildning. Anslaget belastas också av bl. a. kostnaderna för byggnadsbidrag till kommunal högskola samt för statsbidrag till byggnadsarbeten för lantbrukets och skogsbrukets yrkesutbildning och till vissa elevhem.

Principerna för investeringsbidragen till byggnadsarbeten inom skolväsendet varierar beroende på skolform och huvudman. I motionen 1977/78: 739 erinras om att riksdagen år 1973 med anledning av förslag i propositionen 1973: 174 fattade beslut om en förenklad handläggning av skolbyggnadsärenden (UbU 1973: 55, rskr 1973: 332). Enligt motionärerens mening är emellertid det nuvarande systemet för statsbidragsgivningen behäftat med så allvarliga brister att en snabb översyn bör göras av bidragssystemet och de centrala anvisningarna för kommunernas skolbyggnande.

I motionen 1977/78: 1156 (yrkandet 1) framhålls att den kommunala vuxenutbildningen måste få samma ekonomiska fördelar som grundskolan och gymnasieskolan, bl. a. i vad gäller bidrag till lokaler och utrustning.

Motionen 1977/78: 761 tar upp en speciell fråga, nämligen frågan om finansieringen av en skolanläggning som har hela landet som upptagningsområde.

Med anledning av motionerna vill utskottet anföra följande.

I en promemoria (Ds U 1970: 12) från utbildningsdepartementet diskuteras ett förslag till statsbidragssystem för skolbyggnader utformat som hyresbidrag per elev och år. Förslaget skall ses som ett alternativ till de nuvarande investeringsbidragen till skolbyggnader och skulle i princip vara ett driftbidrag. Vid en sådan konstruktion av statsbidraget skulle de nackdelar som är förknippade med systemet med investeringsramar och som påtalas i motionen 1977/78: 739 elimineras. Å andra sidan skulle en övergång från nuvarande investeringsbidrag till ett driftbidrag per elev och år få till konsekvens att skolhuvudmännen går miste om kapitaltillskottet i anslutning till byggnationen. Denna del av byggkostnaden måste således finansieras på annat sätt. I promemorian diskuteras tänkbara metoder att motverka att finansieringsproblem skulle uppstå i och med förändringen. I betänkandet (SOU 1977: 48) Översyn av de speciella statsbidragen till kommunerna har 1976 års kommunalekonomiska utredning (KEU 76) påpekat att en metod för att säkerställa lånemöjligheter för skollokaler vore att låta de statliga bostadslånen gälla även för skolbyggnader. I betänkandet diskuteras utredningen även frågan om en översyn av statsbidragen till skolbyggnader.

Utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK) behandlar förhållandet mellan stat och kommun på skolans område. Utredningen förväntas emellertid inte lägga fram förslag som gäller de statliga skolbyggnadsbidragen.

Utskottet anser att vad som anförts dels i motionen 1977/78: 739, dels av KEU 76 väl motiverar att regelsystemet för finansieringen

av skolbyggandet ses över. Det material som tidigare och nu arbetande utredningar har tagit fram bör kunna utgöra ett gott underlag och möjliggöra att översynen kan genomföras snabbt. Denna bör även omfatta i motionen 1977/78: 761 och motionen 1977/78: 1156 yrkandet I behandlade lokalfrågor. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motionen 1977/78: 739 samt med anledning av motionen 1977/78: 761 och motionen 1977/78: 1156 yrkandet I som sin mening ger regeringen till känna att regel-systemet för finansieringen av skolbyggandet bör ses över och att de förslag som översynen kan ge anledning till i den mån så är erforderligt för deras genomförande utan dröjsmål föreläggs riksdagen för beslut.

I motionen 1977/78: 1148 erinras om att kommunerna numera har skyldighet att anordna hemspråksundervisning för de elever som behöver sådan undervisning. Motionärerna påpekar att denna undervisning ökar skolornas behov av grupprum. Därför yrkas att riksdagen beslutar uttala att lokaler för hemspråksundervisning skall ingå i normerna för skolöverstyrelsens lokalbehovsprovning.

Utskottet har inhämtat att skolöverstyrelsen (SÖ) i skrivelse i januari i år underställt regeringen normer för beräkning av lokalbehov för invandrarundervisning inom grundskolan, specialskolan, särskolan och gymnasieskolan. Ärendet bereds för närvarande inom regeringskansliet. Som en följd av SÖ:s den 23 januari 1978 till utbildningsdepartementet inkomna skrivelse anser utskottet att motionen 1977/78: 1148 inte behöver föranleda någon åtgärd.

I budgetpropositionen görs en bedömning av behovet av nya lokaler för skolväsendet med hänsyn till den väntade elevutvecklingen under 1980- och 1990-talen.

Totalt för hela grundskolan gäller att elevantalet sjunker successivt fr. o. m. läsåret 1978/79 till läsåret 1990/91 då det är 13 % lägre än innevarande läsår. Därefter sker en liten uppgång och i slutet av seklet beräknas elevantalet underskrida nuvarande elevantal med 11 %. Om man enbart betraktar elevutvecklingen i grundskolan på riksnivå skulle detta enligt föredragande statsrådet inte i och för sig motivera ett ökat skolbyggande. Med hänsyn till regionala och lokala avvikelser, omflyttningar inom och mellan kommunerna samt att man bygger helt nya bostadsområden måste man emellertid för grundskolan trots det vikande elevunderlaget räkna med ett fortsatt behov av nya lokaler under de närmaste åren.

Antalet elever i gymnasieskolan ökar de närmaste åren och når läsåren 1982/83 och 1983/84 ett maximum, då elevantalet beräknas vara 18 % högre än innevarande läsår. Fr. o. m. läsåret 1984/85 sjunker elevantalet och beräknas läsåret 1992/93 vara nere i innevarande läsårs nivå. Föredragande statsrådet konstaterar att investeringsnivån i vad gäller byggande av lokaler för gymnasieskolan behöver ligga relativt högt under de närmaste åren.

I budgetpropositionen har regeringen föreslagit riksdagen att investeringsramen för budgetåret 1978/79 bestäms till 720 milj. kr. och att för-

slagsanslaget Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. för nästa budgetår uppförs med 251 milj. kr.

Utskottet erinrar om att regeringen i budgetpropositionen för innevarande budgetår föreslog en investeringsram på 660 milj. kr. Utskottet tillstyrkte förslaget och riksdagen fattade beslut i enlighet härmed (UbU 1976/77: 18, rskr 1976/77: 159). Utskottet påpekade att den reguljära investeringsramen, dvs. den som inte ges av arbetsmarknadspolitiska skäl, måste anpassas till det av SÖ redovisade behovet. Riksdagen borde därför bemyndiga regeringen att inför budgetåret 1977/78 öka investeringsramen i enlighet härmed. Riksdagen lämnade regeringen detta bemyndigande. Sedermera föreslog regeringen i propositionen 1976/77:150 i besparingssyfte att investeringsramen för skolbyggnader skulle sänkas med 60 milj. kr. till 600 milj. kr. Riksdagen beslöt i enlighet med regeringens förslag (UbU 1976/77: 2 y, FiU 1976/77: 30, rskr 1976/77: 341). Utöver den reguljära investeringsramen har under innevarande budgetår av arbetsmarknadspolitiska skäl medgivits igångsättning av skolbyggen motsvarande en ramkostnad på 239 milj. kr., nämligen den 22 september 1977 med 47 milj. kr., den 27 oktober 1977 med 83 milj. kr., den 15 december 1977 med 60 milj. kr., den 19 januari 1978 med 38 milj. kr. och den 2 mars 1978 med 11 milj. kr. Utskottet har inhämtat att vid beräkningen av förslaget till anslag för budgetåret 1978/79 hänsyn tagits till de två förstnämnda besluten. Den beräknade anslagsbelastningen för budgetåret 1978/79 som följd av besluten den 15 december 1977, den 19 januari 1978 och den 2 mars 1978 uppgår till avrundat 9,5 milj. kr. Med anledning av dessa beslut bör alltså anslaget räknas upp med 9,5 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit.

I motionen 1977/78: 751 erinras om att SÖ på nytt, genom länskolnämndernas försorg, låtit inventera skolbyggnadsbehovet budgetåret 1978/79 och på basis av denna inventering föreslagit en investeringsram om 1020 milj. kr., vilket enligt SÖ är ett absolut minimum. Mot denna bakgrund finner motionärerna den av regeringen föreslagna investeringsramen alltför snävt tilltagen och föreslår att ramen fastställs till 850 milj. kr. samt att förevarande anslag som en följd härav räknas upp med 21,5 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag i budgetpropositionen.

Utskottet är så till vida ense med motionärerna att bl. a. kostnadsutvecklingen väl motiverar en högre investeringsram än den regeringen föreslagit. Utskottet har emellertid med hänsyn till den ekonomiska situationen funnit sig böra föreslå att riksdagen ansluter sig till regeringens förslag om investeringsram och alltså avslår motionen 1977/78: 751. Utskottet erinrar om regeringens möjlighet att av arbetsmarknadspolitiska skäl medge igångsättande av skolbyggen utöver den reguljära ramen. Med hänvisning till vad utskottet tidigare anfört härom föreslår utskottet att riksdagen för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag till Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. som är 9,5 milj.kr. högre än regeringen föreslagit eller alltså 260,5 milj. kr.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande översyn av regelsystemet för finansieringen av skolbyggandet med bifall till motionen 1977/78: 739 samt med anledning av motionen 1977/78: 761 och motionen 1977/78: 1156 yrkandet 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
2. att riksdagen beträffande lokaler för hemspråksundervisning avslår motionen 1977/78: 1148.
3. att riksdagen medger att förhandsbesked om statsbidrag till byggnadsärenden för skolväsendet får lämnas enligt vad som förordats i propositionen 1977/78: 100.
4. att riksdagen beträffande investeringsram för budgetåret 1978/79 med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 751 i denna del godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 100.
5. att riksdagen beträffande medelsanvisningen för budgetåret 1978/79 med anledning av propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 751 i denna del till *Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m.m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 260 500 000 kr.

2. Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m. Regeringen har under punkten C 32 (s. 331–333) föreslagit riksdagen att till Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.

Motionen

1977/78: 1180 av Karl-Eric Norrby m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att inom ramen för bidraget till undervisningsmateriel jord- och skogsutbildningarna prioriteras.

Utskottet

För innevarande budgetår har under anslagsrubriken Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m. anvisats ett reservationsanslag av 25 000 000 kr. Anslaget är genom regleringsbrev fördelat på två anslagsposter, nämligen Bidrag till undervisningsmateriel för yrkesförarbildning på 3 750 000 kr. och Bidrag för övrig utbildning på 21 250 000 kr. Skolöverstyrelsen (SÖ) får av sistnämnda anslagspost bl. a. disponera högst 1 milj. kr. för bidrag till anskaffning av maskiner, redskap m. m. för lantbrukets yrkesutbildning och likaledes högst 1 milj. kr. för bidrag till anskaffning av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel samt till hyra av sådana större och dyrbara maskiner inom skogsbruket som behövs för undervisningsändamål.

Enligt budgetpropositionen uppgick reservationen på anslaget vid utgången av juni månad 1977 till avrundat 59 milj. kr. Med hänsyn härtill föreslås att medelsanvisningen för nästa budgetår begränsas till 15 milj. kr. Föredragande statsrådet anför i detta sammanhang: "Om det emellertid visar sig att redan beviljade medel tas i anspråk i betydligt större utsträckning än vad som nu kan förutses bör SÖ senast den 1 september 1978 återkomma till regeringen med hemställan om ytterligare medel på tilläggsbudget."

Utskottet föreslår att riksdagen i enlighet med regeringens förslag anvisar 15 milj. kr. och har härvid tagit fasta på vad föredragande statsrådet anfört i fråga om anvisande av medel på tilläggsbudget.

För undervisningsmateriel m. m. för skogsbrukets yrkesutbildning har föredragande statsrådet beräknat oförändrat 1 milj. kr. och för lantbrukets yrkesutbildning också oförändrat 1 milj. kr. Enligt motionen 1977/78: 1180 är det särskilt angeläget att jordbruks- och skogsbruksutbildningarnas behov av utrustning beaktas. Motionärerna önskar att riksdagen skall göra ett uttalande om att dessa utbildningar skall prioriteras vid medelsfördelningen.

Utskottet är inte berett föreslå att riksdagen gör det i motionen begärda uttalandet. Däremot anser utskottet att det bör få ankomma på SÖ att pröva hur stora belopp som kan disponeras för skogsbrukets och jordbrukets utbildningar. Den nuvarande ordningen att genom föreskrift i regleringsbrev maximera beloppen som SÖ får använda för undervisningsmateriel m. m. för skogsbrukets yrkesutbildning respektive jordbrukets yrkesutbildning bör alltså enligt utskottets uppfattning överges. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1180 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande medel för anskaffning av undervisningsmateriel m. m. för skogsbrukets yrkesutbildning och jordbrukets yrkesutbildning med anledning av motionen 1977/78:1180 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 2 mars 1978

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Hans Jönsson (s), Sven Johansson (c), Bengt Wiklund (s), Linnea Hörlén (fp), Lars Gustafsson (s), Gösta Karlsson (c), Lena Hjelm-Wallén (s), Per-Olof Strindberg (m), Roland Sundgren (s), Christina Rogestam (c), Margit Sandéhn (s) och Elver Jonsson (fp).

Reservation

vid **punkten 1** (Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m.m.) av Stig Alemyr, Hans Jönsson, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren och Margit Sandéhn (samtliga s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar "Utskottet är" och slutar "260,5 milj. kr." bort ha följande lydelse:

Lokalsituationen för grundskolan och gymnasieskolan är på många håll i landet synnerligen allvarlig till följd bl. a. av ett ökat elevantal och befolkningsomflyttningar. För att erhålla en investeringsram som för budgetåret 1978/79 i reala termer motsvarar den som gällde för budgetåret 1961/62 föreslår SÖ som ett absolut minimikrav att skolbyggnadsramen ökas till 1 020 milj. kr. I budgetpropositionen framhåller föredragande statsrådet att det finns skäl för en hög investeringsnivå för skolbyggande under de närmaste åren. Ändå föreslås investeringsramen inte bli större än 720 milj. kr., vilket är en minskning jämfört med innevarande år, om hänsyn också tas till skolbyggnader som igångsatts av arbetsmarknadspolitiska skäl och som ligger utanför den av riksdagen fastställda ramen. Med hänsyn härtill och till kostnadsutvecklingen är den i propositionen föreslagna höjningen av investeringsramen klart otillräcklig. Utskottet föreslår i enlighet med förslaget i motionen 1977/78: 751 en investeringsram på 850 milj. kr. Höjningen av ramen från 720 milj. kr. till 850 milj. kr. för med sig ett ytterligare medelsbehov på 21,5 milj. kr. Med hänvisning till vad utskottet tidigare har anfört föreslås att anslaget därutöver räknas upp med 9,5 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag eller alltså med tillsammans 31 milj. kr. Utskottet föreslår alltså att under ifrågavarande anslagsrubrik anvisas 282 milj. kr.

dels att utskottets hemställan under 4 och 5 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen beträffande investeringsram för budgetåret 1978/79 med anledning av propositionen 1977/78: 100 och med bifall till motionen 1977/78: 751 i denna del godkänner vad utskottet förordat.
5. att riksdagen beträffande medelsanvisningen för budgetåret 1978/79 med anledning av propositionen 1977/78: 100 och motionen 1977/78: 751 i denna del till *Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m.m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 282 000 000 kr.

